

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

РЕПЕТІЙ Світлана Тимофіївна

УДК 159.954:371.1:78:371.14

**РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО КОМПОНЕНТА ДУХОВНОСТІ
ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук

Київ-2012

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор
Помиткін Едуард Олександрович,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України, завідувач відділу педагогічної
психології і психології праці.

Офіційні опоненти: доктор психологічних наук, професор
Ямницький Вадим Маркович,
Рівненський державний гуманітарний університет,
завідувач кафедри практичної психології та
психотерапії;

кандидат психологічних наук, доцент
Вербицька Людмила Федорівна,
Київський національний торговельно-економічний
університет, доцент кафедри психології.

Захист відбудеться 20 червня 2012 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.10 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, за адресою: вул. Пирогова, 9, м. Київ, 01601.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: вул. Пирогова, 9, м. Київ, 01601.

Автореферат розіслано "___" травня 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.В. Долинська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Глобальні інтегративні процеси, що відбуваються у сучасному світовому соціокультурному просторі, зумовлюють прагматизацію суспільства, яка призводить до зниження рівня духовності особистості. У зв'язку з цим значно підвищуються вимоги до сучасної освіти і вчителя як носія духовності, який формує в учнів готовність до самостійного, активного й творчого життя в суспільстві, реалізації свого призначення. Особливо це стосується вчителя музики, оскільки він не лише виховує художні смаки, ціннісні орієнтації, розширює свідомість учня, а й сприяє розвитку його духовного потенціалу, творчості, самоактуалізації. У зв'язку з цим перед освітою, зокрема і перед післядипломною, постають особливі вимоги щодо формування особистості педагога.

Проблеми теорії і практики післядипломної освіти педагогічних працівників досліджуються у наукових працях сучасних вітчизняних та зарубіжних учених. Ідеї неперервності освіти, постійного самовдосконалення особистості, її знань, умінь та навичок протягом усього життя стверджуються у працях І.А. Зязюна, С.В. Крисюка, Н.Г. Ничкало, В.В. Рибалки. Вчені І.М. Авдєєва, Н.І. Клокар, А.І. Кузьмінський, В.В. Олійник, Н.Г. Протасова вважають, що післядипломна освіта покликана задовольнити професійні, соціальні й культурологічні запити вчителів, надавати допомогу та підтримку у здійсненні самоосвітньої діяльності. Водночас в процесі післядипломної освіти здійснюється вивільнення творчого потенціалу вчителя, становлення його ціннісних орієнтацій, розвиток гуманістично-педагогічної позиції (І.Ю. Алексашина, Н.Г. Побірченко, Л.Р. Позднякова, М.П. Цибанєв), саморозвиток (В.А. Семиченко), самовиховання (Л.Є. Сігаєва).

Проблема розвитку духовності особистості з різних ракурсів вирішується вченими-філософами, педагогами, психологами. Так, В.П. Андрущенко, Л.В. Губерський, М.І. Михальченко вважають, що духовне становлення особистості відбувається через розвиток в людині органічної єдності віри, надії, любові. Л.Ф. Вербицька, Е.О. Помиткін, О.В. Сухомлинська вбачають розвиток духовності особистості у повсякденній реалізації ідеалів Краси, Добра та Істини.

Рівень духовного розвитку особистості вчителя визначається моральними якостями. Становлення означених якостей відбувається через морально-духовне самоусвідомлення (І.С. Булах), взаємозв'язок свободи і відповідальності, що проявляються у поведінкових актах і виявляють людську сутність (І.Д. Бех, Н.А. Іордакі, Н.В. Павлик).

Учені О.М. Олексюк, О.М. Отич, Ж.М. Юзвак вважають, що найбільший вплив на розвиток духовності, зокрема духовності особистості вчителя здійснюється засобами мистецтва. В.Ф. Кудрявцева, Л.Я. Набока, С.Л. Нечепоренко зазначають, що розвиток духовності педагога відбувається через підвищення рівня духовної культури – системи світоглядних уявлень і переконань, які реалізуються у ставленні до інших людей, до себе і

оточуючого світу.

Розвинена духовна культура, широта світогляду, сприйняття високодуховного мистецтва сприяють розвитку педагогічної творчості вчителя. Розвиток педагогічної творчості відбувається також і через особистісне зростання (Л.В. Долинська), наявність у вчителя комплексу загальних якостей, що характеризують будь-яку творчу особистість (В.Г. Загвязінський), креативний підхід при підготовці та проведенні занять, у вирішенні педагогічних ситуацій (Н.В. Гузій, В.М. Чернобровкін), актуалізацію формування професійної свідомості (Н.Ф. Шевченко), вдосконалення професійних умінь та навичок учителя, зокрема вчителя музики (О.Я. Ростовський, О.П. Рудницька), підвищення креативного потенціалу вчителя (Т.П. Гусєва, В.А. Фрицюк), педагогічну креативність (С.О. Сисоева), життєтворчу активність (В.М. Ямницький).

Г.О. Балл, І.Д. Бех, Н.Ф. Вишнякова, І.А. Зязюн, Е.О. Помиткін та інші вчені вважають, що розвиток особистісних, творчих якостей учителя корелює із розвитком його духовності і є неодмінною психологічною умовою успішного духовного виховання учнів. Креативний компонент духовності є одним із провідних чинників духовного, творчого зростання особистості вчителя, зокрема вчителя музики. Проте проблема його розвитку залишилась поза увагою науковців.

Враховуючи актуальність проблеми розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти, її недостатню розробленість у педагогічній і психологічній теорії, а також потреби практики, нами було обрано тему дисертаційного дослідження: *"Розвиток креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти"*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації входить до тематичного плану відділу педагогічної психології і психології праці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України за науковим напрямом "Психологічні умови розвитку духовної культури педагогічних працівників", затверджена вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України (протокол №6 від 22 червня 2000 року) і узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук НАПН України (протокол №7 від 26.10.2001).

Об'єкт дослідження: духовність особистості вчителя музики.

Предмет дослідження: розвиток креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та експериментально вивчити особливості становлення креативного компонента духовності вчителів музики, розробити та експериментально перевірити програму його розвитку в системі післядипломної педагогічної освіти.

В основу нашого дослідження було покладено **припущення** про те, що

розвиток креативного компонента духовності вчителів музики в умовах післядипломної освіти є недостатнім, а його формування буде більш успішним завдяки впровадженню спеціальної програми, спрямованої на актуалізацію духовно-рефлексивної, духовно-естетичної та духовно-творчої складових означеного компонента духовності у креативному навчаючому середовищі на курсах підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної сутності духовності особистості та визначити теоретичні підходи до вивчення проблеми розвитку креативного компонента духовності вчителів музики.
2. Визначити критерії, показники та рівні розвитку креативного компонента духовності вчителів музики.
3. Експериментально дослідити особливості сформованості складових креативного компонента духовності вчителів музики.
4. Розробити, обґрунтувати та апробувати психолого-педагогічну програму розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти.

Методи дослідження: *теоретичні* - теоретичний аналіз і узагальнення наукових праць з проблеми дослідження; *емпіричні* - спостереження, індивідуальні та групові бесіди, моделювання, тестування, анкетування, констатувальний та формувальний експерименти, кількісний та якісний аналіз. На різних етапах дослідження з метою визначення рівнів розвитку складових креативного компонента духовності вчителів музики використовувалися також такі психодіагностичні методики: "Здійснення бажань" (Е.О. Помиткін), "Сім Я" (авторська закрита анкета) – для визначення рівня духовно-рефлексивної складової; "Орієнтація на художньо-естетичні цінності" (Ю.П. Соловійова) – духовно-естетичної складової; "Інтерпретація малюнків" (Дж. Гілфорд), "Самооцінка творчої діяльності вчителя музики на уроці" (авторська модифікована методика) – духовно-творчої складової. Обробка експериментально отриманих даних здійснювалася за допомогою комп'ютерної програми MS Excel 2003 з використанням методу параметричної ($x, \sigma^2 t$ -критерій Стьюдента) статистики.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилось на базі Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів і методичних кабінетів відділів (управлінь) освіти райдержадміністрацій Київської області (Білоцерківської, Володарської, Згурівської, Кагарлицької, Києво-Святошинської, Макарівської, Сквирської, Таращанської). У дослідженні взяли участь 300 вчителів музики.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

– *вперше* досліджено специфіку становлення креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти, визначено поняття "креативний компонент духовності вчителя музики", його складові

(духовно-рефлексивна, духовно-естетична, духовно-творча), критерії (ціннісні орієнтації, духовно-естетичні потреби, розкриття креативного потенціалу) та рівні (високий, середній, низький) розвитку, обґрунтовано, розроблено й апробовано на практиці психолого-педагогічну програму розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти;

– *уточнено і розширено* психолого-педагогічний зміст духовності особистості, її структуру;

– *набула подальшого розвитку* система знань про духовність особистості.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що відібрані, розроблені та апробовані методики психодіагностики, комплекс психологічних засобів, спрямованих на розвиток креативного компонента духовності вчителів музики можуть бути використані методистами та викладачами психології з метою духовного розвитку особистості вчителя музики в системі післядипломної освіти.

Матеріали дослідження доцільно використовувати в закладах післядипломної педагогічної освіти на курсах підвищення кваліфікації вчителів музики та в міжкурсовий період, що сприятиме розвитку креативного компонента духовності вчителів музики.

Апробація та впровадження результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження доповідались і отримали схвалення на Міжнародній конференції "Творчість у контексті розвитку людини" (м. Київ, 2003 р.), Міжнародній науково-практичній конференції "Професійний розвиток педагога в системі безперервної післядипломної освіти" (м. Рівне, 2010 р.), VIII Міжнародних педагогічно-мистецьких читаннях пам'яті професора О.П. Рудницької (м. Київ, 2010 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції "Освітня система сільського регіону: проблеми та перспективи розвитку" (м. Біла Церква, 2000 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції "Післядипломна освіта: перспективи розвитку" (м. Київ, 2000 р.), Всеукраїнській науково-теоретичній конференції "Українська культура: стан та перспективи розвитку (організаційно-правовий аспект)" (м. Київ, 2004 р.), Державній науково-практичній конференції "Екологія XXI століття. Досвід, проблеми, перспективи" (м. Біла Церква, 2006 р.), науково-практичній конференції "Проблеми викладання курсу "Київщинознавство" (м. Біла Церква, 2001 р.), науково-практичній конференції "Григорій Ващенко і його роль у розвитку національної освіти в Україні" (м. Біла Церква, 2003 р.), науковій конференції "Науково-методичні аспекти професійного зростання педагогічних кадрів у системі післядипломної освіти" (м. Біла Церква, 2003 р.), науковому семінарі "Методологічні основи сучасної мистецької освіти" (м. Київ, 2003 р.), науковому семінарі "Другі педагогічні читання пам'яті О.П. Рудницької" (м. Київ, 2004 р.), науково-практичному семінарі "Рівність прав жінок і чоловіків у сучасному суспільстві: загальні та національні проблеми" (м. Біла Церква, 2005 р.), засіданнях кафедри педагогіки і психології Київського

обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського факультету менеджменту і бізнесу Київського університету культури, засіданнях відділу педагогічної психології і психології праці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Матеріали дослідження *впроваджено* в систему післядипломної освіти вчителів музики на базі Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка №01-02 від 28.01.2010 р.), Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка №194/1 від 22.02.2010 р.), Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського міського педагогічного університету ім. Б.Д. Грінченка (довідка №230 від 17.11.2010 р.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження відображені у 15 публікаціях, з них: 5 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях, 5 – у збірниках доповідей наукових конференцій, 2 – у навчально-методичних посібниках, автором і упорядником одного із них – "Духовний розвиток особистості засобами мистецтва" – є автор дисертації, 3 – у вигляді методичних рекомендацій для вчителів музики.

Структура дисертації. Дисертація складається із вступу, 3-х розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (208 найменування, з них 10 іноземною мовою), 5-ти додатків (40 сторінок). Загальний обсяг дисертації становить 241 сторінка. Основна її частина займає 180 сторінок комп'ютерного набору. Робота містить 25 таблиць та 13 рисунків на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету та завдання, викладено наукову новизну, теоретичну і практичну значущість роботи, наведені дані про апробацію та впровадження результатів дослідження, експериментальну базу, публікації, в яких відображені результати роботи, обсяг та структуру дисертації.

У **першому розділі** *"Теоретичний аналіз проблеми розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти"* представлено результати аналізу філософських, педагогічних, психологічних джерел з досліджуваної проблеми, зокрема наукові підходи до визначення психолого-педагогічної сутності духовності особистості. Визначено компоненти духовності особистості та зміст креативного компонента духовності вчителів музики, розглянуто психологічні умови та теоретичні підходи щодо його розвитку в системі післядипломної освіти

Аналіз філософсько-психологічних та педагогічних поглядів щодо феномена духовності зумовив висновок, що духовність розглядається як визначальна ознака людини (М.О. Бердяєв, Н.В. Караульна, А.І. Комарова, Г.С. Сковорода, А.В. Соколов та ін.), повнота буття, яка орієнтована духом

(В.Ф. Баранівський, М.І. Горлач, В.Г. Кремень, С.Б. Кримський, В.К. Рибалко та ін.), складна система, до якої входять утворення свідомості, самосвідомості, де віддзеркалюються потреби, ціннісні, моральні орієнтації (В.П. Андрущенко, І.Д. Бех, К.О. Журба, О.М. Олексюк та ін.). Ознакою духовності особистості вчені вважають усвідомлення людиною себе частиною Всесвіту, що спрямовує до самопізнання, самовдосконалення, творчості (В.І. Вернадський, В.І. Пликін, Е.О. Помиткін, А.М. Черній, І.М. Шванєва, Ж.М. Юзвак та ін.). Визначено, що для розвитку духовного потенціалу, притаманного людині від народження, вона має усвідомити духовне начало в собі.

На основі узагальнення презентованих у наукових джерелах трактувань духовності ми розглядаємо психолого-педагогічну сутність духовності особистості як *глибинно-психологічне утворення – духовне "Я", усвідомлення якого сприяє духовному самовдосконаленню, життєтворчості за законами Краси, Добра, Істини, розвитку почуття духовної єдності з іншими як частинами Всесвіту*, виходячи з необхідності, на нашу думку, зробити акцент на значенні когнітивної сфери психіки. На основі структури особистості, визначеної В.В. Рибалкою, нами встановлено такі компоненти духовності: духовна самосвідомість, духовна спрямованість, духовні риси характеру, духовна креативність, духовне спілкування, духовний досвід.

З метою визначення змісту креативного компонента духовності вчителів музики проаналізовані наукові позиції та вихідні положення зарубіжних і вітчизняних учених щодо означеного феномена. Креативність науковцями розглядається як якість особистості, що проявляється у нестандартному творчому мисленні (Дж. Гілфорд), як загальна здатність до творчості (В.М. Дружинін, М.М. Гнатко, Н.В. Хазратова та ін.), прояв чуттєвості та здатність перемагати стереотипи у вирішенні проблем (С. Меднік, П. Торренс), інтелектуальна активність (Д.Б. Богоявленська), спроможність генерувати незвичні ідеї, відходити від традиційних схем, швидко розв'язувати проблемні ситуації (І.А. Зязюн, А.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос, О.І. Кульчицька), як суто людський феномен, який вирізняється високомотиваційним підґрунтям, емоційним піднесенням, поєднанням свідомих і несвідомих процесів, показником творчості в усіх сферах діяльності (Н.І. Булка, В.І. Фадєєв). Узагальнення наукових позицій дозволило зробити висновок, що креативність є сукупністю особистісних якостей людини, які сприяють її самотворенню та забезпечують продуктивні перетворення у професійній діяльності. Аналіз філософських, педагогічних і психологічних поглядів на творчу діяльність людини засвідчив, що вершиною творчості є духовне самотворення людини. Виходячи з цього, креативний компонент духовності вчителя музики розглядається нами як *особистісне утворення, яке пов'язане з духовним самопізнанням, саморозкриттям, самовдосконаленням, трансформуванням музично-педагогічної діяльності у творчий процес, внаслідок чого розвивається духовний, творчий потенціал учнів*.

У результаті аналізу поглядів учених Н.І. Булки, Т.П. Гусєвої,

В.А. Фрицюк, Н.В. Хазратової на структуру креативності й узагальнення вимог до професійних якостей учителя мистецьких дисциплін нами визначено такі складові креативного компонента духовності вчителя музики: духовно-рефлексивну, духовно-естетичну та духовно-творчу.

Духовно-рефлексивна складова передбачає духовну саморефлексію, усвідомлення вчителем музики власного духовного "Я", духовних потреб, духовних цінностей. Змістом духовно-естетичної складової є духовно-естетичні потреби – ставлення до світу з позиції Краси, прагнення до сприйняття високодуховного мистецтва, духовно-творчої складової – духовне самовдосконалення, розкриття креативного потенціалу у професійній діяльності.

У результаті аналізу психолого-педагогічної літератури встановлено, що вчені для розвитку креативності пропонують застосовувати спеціальні тренінги, методики (Н.І. Булка, Т.П. Гусєва, Л.В. Пироженко, О.І. Пометун та інші); спеціальні діагностичні і тренувальні системи: "Креативне поле" (Д.Б. Богоявленська), КАРУС (В.О. Моляко); впровадження у вищих педагогічних навчальних закладах спеціальних програм (В.І. Фадєєв), спецкурсів (Т.П. Гусєва, В.А. Фрицюк).

Учені О.І. Кульчицька, А.М. Рижиков, К. Хеллер акцентують увагу на креативних середовищах, в яких відбувається розвиток креативності. На думку М.М. Гнатка, Н.В. Хазратової та інших, наявність креативного зразка у зазначених середовищах сприяє актуалізації когнітивного аспекту креативності, інтенсифікації мисленнєвих процесів.

Узагальнення наукових вихідних положень дозволило констатувати, що розвиток креативного компонента духовності вчителів музики відбувається через розвиток його складових (духовно-рефлексивної, духовно-естетичної, духовно-творчої) у креативному навчаючому середовищі (школа, учні, колеги, сім'я, оточуюче середовище) при наявності креативного зразка – особистості, яка має досвід з духовного самотворення та оволодіння знаннями з духовного самовдосконалення.

Аналіз досліджень з проблем теорії і практики післядипломної освіти (І.А. Зязюн, Н.І. Клокар, С.В. Крисюк, А.І. Кузьмінський, Н.Г. Ничкало, В.В. Олійник, Н.П. Протасова, В.А. Семиченко та ін.) дозволив виокремити структурні компоненти післядипломної освіти, які розглядаються в контексті нашого дослідження, а саме – підвищення кваліфікації і самоосвіту, визначити, що післядипломна освіта сприяє вдосконаленню професійних та особистісних якостей учителів.

Водночас теоретичний аналіз показав, що проблемі розвитку духовності вчителів музики, зокрема її креативного компонента в системі післядипломної освіти, приділено недостатню увагу, що і стало предметом нашого експериментального дослідження.

У другому розділі *"Експериментальне дослідження розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти"* розглянуто методичні засади експериментального дослідження, здійснено аналіз та узагальнення результатів комплексної

психодіагностики складових креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти.

Вибір діагностичного інструментарію здійснювався з урахуванням результатів пілотажного дослідження, відповідно до складових креативного компонента духовності вчителя музики: духовно-рефлексивної, духовно-естетичної та духовно-творчої.

Відповідно до кожної складової креативного компонента духовності вчителів музики визначено критерії, показники та рівні їх розвитку.

Критеріями оцінювання розвитку креативного компонента духовності вчителів музики на основі теоретичного аналізу визначено ціннісні орієнтації, духовно-естетичні потреби, розкриття креативного потенціалу.

За даними критеріями охарактеризовано такі рівні розвитку креативного компонента духовності вчителів музики:

– *високий* – характеризується переважанням духовних цінностей у загальній системі цінностей учителя музики, що виявляється у сприйнятті себе й інших частинами Всесвіту, потребою в духовному єднанні з іншими; ставленням до світу з позиції Краси, прагненням до сприйняття високодуховного мистецтва, здатністю до його естетичного переживання; глибоким розкриттям креативного потенціалу, а саме: оптимальними показниками продуктивності, гнучкості, оригінальності мислення, самооцінки творчої діяльності на уроці;

– *середній* – характеризується переважанням сімейних і соціальних цінностей – прихильність до інших має вибірковий характер; прагненням до широкопопулярного мистецтва (сприйняття високодуховного мистецтва має несистемний характер, що проявляється у поверхневих естетичних судженнях); неглибоким розкриттям креативного потенціалу, про що свідчать недостатньо високі показники продуктивності, гнучкості, оригінальності мислення, оцінки своєї творчої діяльності на уроці;

– *низький* – характеризується переважанням індивідуалістичних цінностей, що проявляється у сприйнятті власного "Я" як центру світобудови, а інших – дотичними до цього центру; відсутністю потреби у пізнанні мистецтва і небажанням ним займатися, що виявляється у несформованості естетичних ідеалів; недостатнім розкриттям креативного потенціалу, про що свідчать посередні показники продуктивності, гнучкості, оригінальності мислення, самооцінки творчої діяльності на уроці.

У констатувальному експерименті взяли участь 300 вчителів музики середнього віку (від 22 до 55 років) різних професійних категорій.

Аналіз результатів констатувального експерименту із визначення рівня розвитку духовно-рефлексивної складової креативного компонента духовності вчителів музики, зокрема виявлення сформованості духовних цінностей за методикою Е.О. Помиткіна "Здійснення бажань" показав, що лише 34 особи (11,3%) головними у своєму житті обрали означені цінності. Для таких учителів характерним є прагнення до гармонії внутрішнього і зовнішнього світу, до пізнання і самопізнання, самовдосконалення, творчості та гуманістичної поведінки. Переважання сімейних цінностей (136 осіб –

45,4%) означає, що головними у житті даних учителів є інтереси і потреби власної сім'ї. Для 120 осіб (40%) характерним є розуміння того, що покращення умов суспільства позитивно позначиться і на кожній сім'ї, тому пріоритетними для себе вони визначили соціальні цінності. Головними індивідуалістичні цінності обрали для себе 10 осіб (3,3%), для яких є характерним піклування про задоволення власних бажань.

Отримані результати з визначення рівня розвитку духовно-рефлексивної складової, зокрема духовної самосвідомості за закритою анкетною "Сім Я", підтвердили вищезазначені показники.

Аналіз узагальнених результатів констатувального експерименту із визначення рівня розвитку духовно-рефлексивної складової креативного компонента духовності вчителів музики показав переважання середнього рівня – 251 особа (83,7%). Друге місце посідають показники високого рівня – 37 осіб (12,3%). Низький рівень показали 12 осіб (4%). Отримані результати свідчать про недостатній розвиток духовно-рефлексивної складової креативного компонента духовності вчителів музики, що утруднює їх духовне самовдосконалення.

Результати діагностики духовно-естетичної складової креативного компонента духовності вчителів музики за методикою Ю.П. Соловйової "Орієнтація на художньо-естетичні цінності" показали переважання середнього рівня – 155 осіб (51,7%). Такі показники свідчать про недостатню сформованість естетичних ідеалів, поверхневі естетичні судження, що утруднює розвиток в учнів здатності до глибокого сприйняття, переживання високодуховної класичної музики, потреби насолоджуватись "високим" мистецтвом. Глибоке естетичне сприйняття, розуміння на мистецтві показали 145 осіб (48,3%), які вміють відчувати Красу не тільки в музиці, а й у кожній людині, що відповідає високому рівню розвитку духовно-естетичної складової креативного компонента духовності. Показники низького рівня відсутні. Відсутність показників низького рівня пояснюється естетичною спрямованістю професії вчителя музики.

Узагальнені результати діагностики духовно-творчої складової креативного компонента духовності вчителів музики за методикою Дж. Гілфорда "Інтерпретація малюнків" та авторською модифікованою методикою "Самооцінка творчої діяльності вчителя музики на уроці" показали переважання середнього рівня її розвитку – 178 осіб (59,3%). Педагоги творчо підходять до різних видів музичної діяльності на уроці, водночас спостерігається несистемний підхід до розвитку індивідуальних музичних здібностей дітей, часткове застосування елементів інтегрування з іншими предметами. Вчителі вміють аналізувати свій власний досвід, коректувати роботу, проте недостатньо налаштовані на внутрішні перетворення і самовдосконалення. Друге місце посідають показники низького рівня розвитку – 96 осіб (32%). Означені вчителі показали недостатню розвиненість продуктивності, оригінальності, гнучкості мислення, що свідчить про складність проведення уроків музики як уроків мистецтва, які передбачають творчий, нестандартний підхід з елементами

імпровізації. Невміння адекватно оцінити свої внутрішні якості утруднює їх удосконалення. Реалізацію власного креативного потенціалу, творчий підхід до всіх видів музичної діяльності на уроці, проведення нестандартних інтегрованих занять показали лише 26 осіб (8,7%), що відповідає високому рівню розвитку духовно-творчої складової.

Аналіз та узагальнення результатів комплексної діагностики креативного компонента духовності вчителів музики під час констатувального експерименту дозволяє зробити висновок про переважання середнього рівня його розвитку, що ускладнює виховання високодуховної, творчої особистості учня (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнені результати комплексної діагностики креативного компонента духовності вчителів музики

Складові креативного компонента духовності вчителів музики	Рівні	Показники	
		Кількість респондентів, n=300	Кількість респондентів, у %
Духовно-рефлексивна	Високий	37	12,3
	Середній	251	83,7
	Низький	12	4
Духовно-естетична	Високий	145	48
	Середній	155	52
	Низький	–	–
Духовно-творча	Високий	26	8,7
	Середній	178	59,3
	Низький	96	32

Отримані й узагальнені результати діагностики креативного компонента духовності вчителів музики підтверджують необхідність пошуку шляхів і засобів його цілеспрямованого розвитку, що і визначило завдання формульовального експерименту.

У третьому розділі "Експериментальна перевірка ефективності психолого-педагогічної програми розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти" представлено психолого-педагогічну програму розвитку креативного компонента духовності вчителів музики, висвітлено хід і результати дослідно-експериментальної перевірки ефективності її впровадження, подано методичні рекомендації щодо розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти.

Розвиток креативного компонента духовності вчителя музики передбачає щоденну постійну працю над собою. Тому до експериментальної групи увійшли вчителі музики, які свідомо, за власним бажанням прийняли рішення щодо внутрішнього духовного самовдосконалення, а саме – розвитку креативного компонента духовності. Експериментальна група склалася із 150 вчителів музики різної професійної кваліфікації, середнього віку (від 22 до 55 років). До контрольної групи увійшли 150 учителів музики

з такими ж кваліфікаційними та віковими характеристиками.

Запропонована нами психолого-педагогічна програма розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти складається із теоретико-практичних занять під час курсів підвищення кваліфікації, навчально-методичних заходів у міжкурсовий період і систематичної самоосвіти педагогів.

Розвиток креативного компонента духовності вчителів музики здійснюється у креативному навчаючому середовищі, яким під час курсів підвищення кваліфікації є колектив слухачів, у міжкурсовий період – колективи вчителів, учнів, сім'я, увесь соціум (рис. 1).

До професійного модуля інваріантної частини навчальних планів курсів підвищення кваліфікації внесено дисципліну "Психологія духовного розвитку вчителя музики", яка складається з лекційних, семінарських і практичних занять: творчі вправи, ділові ігри, музичне сприйняття. Завданням лекційних занять є надання слухачам інформації з духовного розвитку. Семінарські заняття навчають самостійно здобувати необхідні знання з духовного розвитку, виокремлювати головне із інформаційних джерел. Метою творчих вправ "Вечірній огляд", "Лист до "вчителя" є виявлення внутрішніх негативних якостей і трансформації їх у позитивні. Мета ділових ігор "Дзеркало душі" – моделювання системи взаємовідносин учителя музики з розвиненим креативним компонентом духовності в учительському, учнівському та батьківському колективах.

Для розкриття креативного потенціалу вчителів музики на заняттях з музичного сприймання здійснювався розвиток музичності (музичного слуху, творчої уяви, цілісності сприйняття, емоційності) як необхідної умови якісного, творчого проведення уроків музики. Для розвитку музично-педагогічної креативності вчителями проводились фрагменти інтегрованих, нестандартних уроків з елементами імпровізації.

У міжкурсовий період зв'язок з педагогами не переривався: проводились семінари-практикуми, надавалась адресна допомога, консультації з розвитку креативного компонента духовності вчителів музики.

Під час самостійної роботи вчителі постійно поглиблювали знання з розвитку духовності, зокрема її креативного компонента, отримані під час курсів підвищення кваліфікації, застосовували їх у життєдіяльності, розвивали вміння та навички: щоденно здійснювали духовну саморефлексію, виконували творчі вправи, сприймали високодуховне мистецтво.

Перевірка ефективності розробленого нами комплексу психолого-педагогічних засобів розвитку креативного компонента духовності вчителів музики здійснювалась за допомогою діагностичних зрізів при застосуванні одних і тих самих психодіагностичних методик. Такі зрізи дозволили співставити показники контрольної й експериментальної груп, відстежити динаміку розвитку складових креативного компонента духовності вчителів музики (рис. 2).

Рис. 1. Психолого-педагогічна програма розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти

Порівняльний аналіз показників зазначених груп дозволив зробити висновок про підвищення рівня розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в експериментальній групі.

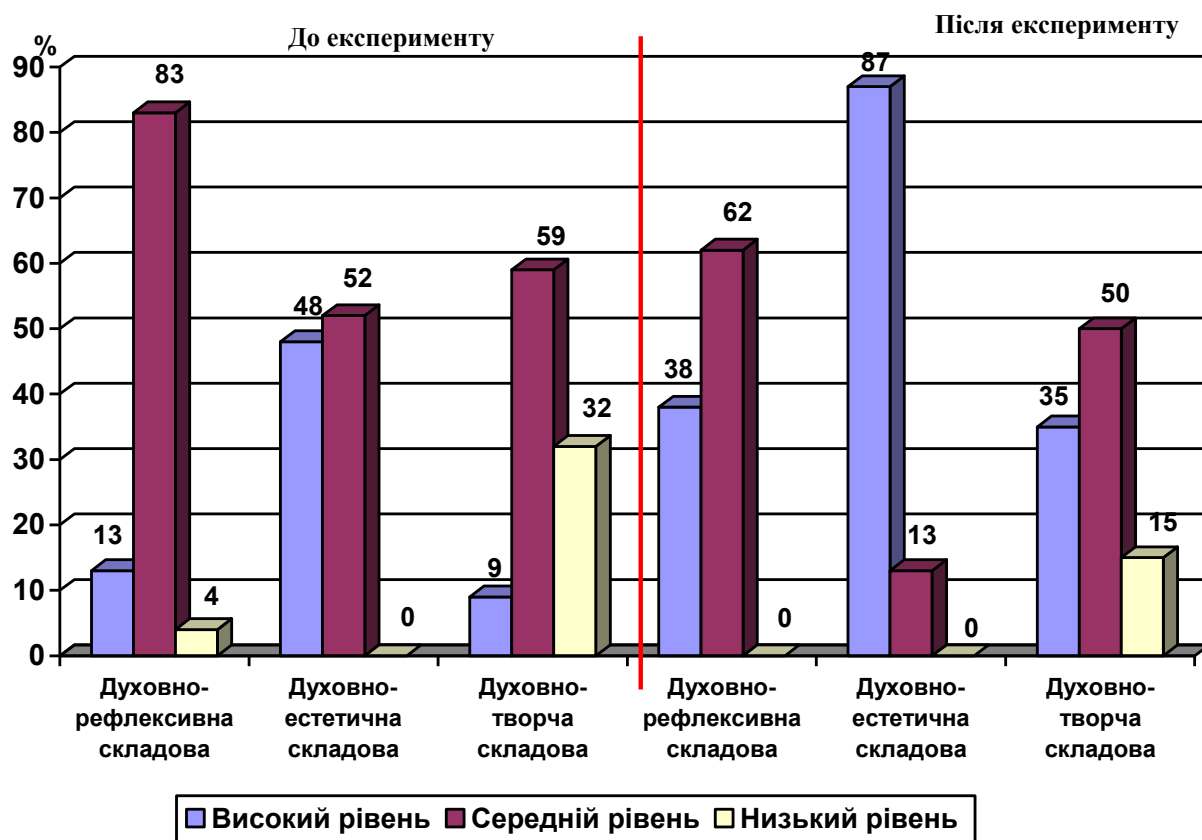

Рис. 2. Порівняльна характеристика узагальнених показників розвитку складових креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти в експериментальній групі до та після формувального експерименту

Порівняння вибірок за допомогою t-критерію Стьюдента показало, що відмінності у показниках рівнів розвитку складових креативного компонента духовності вчителів музики, учасників експериментальної групи до і після експерименту статистично значущі: духовно-рефлексивної складової – $t=7,52$, духовно-естетичної – $t=7,74$, духовно-творчої – $t=11,3$ на рівні $\alpha=0,05$ (табл. 2).

Порівняльний аналіз початкових та кінцевих показників у контрольній групі засвідчує незначний розвиток складових креативного компонента духовності вчителів музики, який відбувся завдяки присутності педагогів на заняттях з духовного розвитку на курсах підвищення кваліфікації.

Про дієвість застосованої психолого-педагогічної програми розвитку креативного компонента духовності свідчать відгуки вчителів музики по закінченні формувального експерименту: 85,6% досліджуваних відчули

якісні зміни у взаємовідносинах із рідними, близькими, членами учительського, учнівського колективів; музичні заняття стали більш цікавими, творчими, учні виявили бажання займатись музичною, музично-пошуковою діяльністю в позаурочний час.

Таблиця 2

Узагальнені результати обчислення показників розвитку креативного компонента духовності вчителів музики

Сладові креативного компонента духовності	Група	Рівень	Динаміка змін у %	<i>t</i> – критерій Стьюдента	Рівень значущості
Духовно-рефлексивна	Експериментальна група	Високий	25	7,52	0,05
		середній	-21		
		низький	-4		
	Контрольна група	Високий	0.5	2,5	0,05
		середній	-0.5		
		низький	0		
Духовно-естетична	Експериментальна група	Високий	39	7,73	0,05
		середній	-39		
		низький	0		
	Контрольна група	Високий	4	0,3	0,05
		середній	-4		
		низький	0		
Духовно-творча	Експериментальна група	Високий	29	11,3	0,05
		середній	-9.5		
		низький	-15.5		
	Контрольна група	Високий	3.5	2,1	0,05
		середній	-0.5		
		низький	-3		

Узагальнення результатів експериментальної роботи дало підстави для розроблення методичних рекомендацій щодо розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти. Розвиток креативного компонента духовності вчителів музики має відбуватись систематично, безперервно, у курсовий та міжкурсний періоди навчання, в креативному навчальному середовищі.

Таким чином, проведене дослідження підтвердило наше припущення та дозволило сформулювати наступні висновки.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дисертаційного дослідження узагальнено у таких висновках:

1. Психолого-педагогічна сутність духовності особистості розглядається нами як *глибинно-психологічне утворення – духовне "Я", усвідомлення якого сприяє духовному самовдосконаленню, життєтворчості*

за законами Краси, Добра, Істини та розвитку почуття духовної єдності з іншими як частинами Всесвіту. У структурі духовності доцільно виділяти такі компоненти: духовна самосвідомість, духовна спрямованість, духовні риси характеру, духовна креативність, духовне спілкування, духовний досвід.

Духовність людини, зокрема її креативність реалізується у творчій професійній діяльності. Креативний компонент духовності вчителя музики є *особистісним утворенням, яке пов'язане з духовним самопізнанням, саморозкриттям, самовдосконаленням, трансформуванням музично-педагогічної діяльності у творчий процес, внаслідок чого розвивається духовний, творчий потенціал учнів.*

Зміст креативного компонента духовності вчителів музики проявляється через його складові – духовно-рефлексивну (усвідомлення вчителем власного духовного "Я", духовних потреб, цінностей), духовно-естетичну (ставлення до світу з позиції Краси, прагнення до сприйняття високодуховного мистецтва), духовно-творчу (духовне самовдосконалення, розкриття креативного потенціалу).

2. Критеріями розвитку креативного компонента духовності вчителів музики встановлено ціннісні орієнтації, духовно-естетичні потреби, розкриття креативного потенціалу. У процесі визначення показників та рівнів його розвитку встановлено, що високий рівень характеризується переважанням духовних цінностей у загальній системі цінностей учителя музики, що виявляється у сприйнятті себе й інших частинами Всесвіту, потребою в духовному єднанні з іншими; ставленням до світу з позиції Краси, прагненням до сприйняття високодуховного мистецтва, здатністю до його естетичного переживання; глибоким розкриттям креативного потенціалу, а саме: оптимальними показниками продуктивності, гнучкості, оригінальності мислення, самооцінки творчої діяльності на уроці.

Середній рівень характеризується переважанням сімейних і соціальних цінностей – прихильність до інших має вибіркового характеру; прагненням до широкопопулярного мистецтва (сприйняття високодуховного мистецтва має несистемний характер, що проявляється у поверхових естетичних судженнях); неглибоким розкриттям креативного потенціалу, про що свідчать недостатньо високі показники продуктивності, гнучкості, оригінальності мислення, оцінки своєї творчої діяльності на уроці.

Низький рівень характеризується переважанням індивідуалістичних цінностей, що проявляється у сприйнятті власного "Я" як центру світобудови, а інших – дотичними до цього центру; відсутністю потреби у пізнанні мистецтва і небажанням ним займатися, що виявляється у несформованості естетичних ідеалів; недостатнім розкриттям креативного потенціалу, про що свідчать посередні показники продуктивності, гнучкості, оригінальності мислення, самооцінки творчої діяльності на уроці.

3. У процесі визначення особливостей сформованості складових креативного компонента духовності вчителів музики встановлено, що духовно-рефлексивна складова знаходиться на середньому рівні, який характеризується переважанням сімейних і соціальних цінностей у загальній

системі цінностей учителів музики – прихильність до інших має вибіркового характеру.

У духовно-естетичної складової переважає середній рівень, якому властиве прагнення до широкопопулярного мистецтва, сприйняття високодуховного мистецтва має несистемний характер, що проявляється у поверхневих естетичних судженнях. Показники низького рівня відсутні, що пов'язано із специфікою спеціальності "вчитель музики".

Для духовно-творчої складової характерним є неглибоке розкриття креативного потенціалу, про що свідчать недостатні показники продуктивності, гнучкості, оригінальності мислення, оцінки своєї творчої діяльності на уроці, що відповідає середньому рівню.

Отримані показники засвідчують недостатній рівень розвитку креативного компонента духовності вчителів музики та необхідність пошуку шляхів і засобів його цілеспрямованого розвитку.

4. Ефективною щодо розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти є психолого-педагогічна програма, яка поєднує: 1) наявність креативного навчального середовища, яким є колектив слухачів під час курсів підвищення кваліфікації, у міжкурсовий період – колективи учнів, учителів, сім'я і навколишній світ; 2) наявність креативного зразка, яким є викладач або методист інституту післядипломної освіти, який має досвід духовного самовдосконалення і проводить заняття з психології духовного розвитку; 3) предметно-інформаційне забезпечення, яке отримує вчитель під час курсового навчання (введення до навчально-тематичних планів дисципліни "Психологія духовного розвитку вчителя музики"), та заходів у міжкурсовий період (конференції, семінари-практикуми, консультації, адресна допомога); 4) систематичну самоосвіту педагогів (самостійне оволодіння знаннями з духовного розвитку, постійне виконання творчих вправ, сприйняття високодуховного мистецтва).

Творчі здобутки вчителів музики знайшли відображення в авторському навчально-методичному посібнику "Духовний розвиток особистості засобами мистецтва".

5. На основі теоретично та методично обґрунтованих положень і отриманих експериментальних даних були розроблені методичні рекомендації щодо розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти, у яких, зокрема, наголошується на такому:

1) розвиток креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти необхідно здійснювати безперервно під час курсів підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період, що забезпечує постійне вдосконалення особистісних і професійних якостей педагогів;

2) змістовий компонент курсів підвищення кваліфікації доцільно наповнювати тематикою духовного спрямування;

3) методист або викладач, який організовує та проводить курси підвищення кваліфікації вчителів музики повинен бути креативним зразком і

мати досвід з духовного самовдосконалення;

4) проводити методичні заходи у міжкурсовий період: семінари-практикуми, конференції з обміну досвідом духовного розвитку, надавати методичну адресну допомогу, консультації, що забезпечує неперервність розвитку креативного компонента духовності вчителів музики;

5) у процесі самоосвіти вчителі музики мають звертати увагу на постійне предметно-інформаційне збагачення, виконання творчих вправ, сприйняття високодуховного мистецтва і, таким чином, здійснювати духовне самовдосконалення, розкривати креативний потенціал у музично-педагогічній діяльності і, як наслідок, забезпечувати духовний, творчий розвиток учнів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розвитку креативного компонента духовності вчителя. Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на дослідження креативного компонента духовності вчителів інших предметів на різних етапах професіогенезу.

Результати дослідження викладено в таких публікаціях автора:

1. Репетій С.Т. Краєзнавча освіта як засіб розвитку духовності особистості / С.Т. Репетій // Світло. – 2002. – №3. – С. 92-94.
2. Репетій С.Т. Народне музичне мистецтво у розвитку особистості вчителя / С.Т. Репетій / Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. – К. : ЕКМО, 2003. – С. 88-94.
3. Репетій С.Т. Духовний розвиток особистості вчителя мистецьких дисциплін / С.Т. Репетій // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2006. – №1. – С. 154-164.
4. Репетій С.Т. Засоби психодіагностики та розвитку креативного компонента духовності вчителя музики в системі післядипломної освіти / С.Т. Репетій // Нова педагогічна думка. – 2010. – №2. – С. 73-77.
5. Репетій С.Т. Особливості психодіагностики духовно-творчої складової креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2012. – №2. – С. 161-166.
6. Репетій С.Т. Психологічні умови розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти / С.Т. Репетій // Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей : зб. матеріалів ІХ Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О.П. Рудницької / гол. ред. І.А. Зязюн. Вип. 3(7). – Чернівці : Зелена Буковина, 2011. – С. 387-389.
7. Репетій С.Т. Народне музичне мистецтво як засіб розвитку духовного потенціалу особистості вчителя / С.Т. Репетій / Науково-методичні аспекти професійного зростання педагогічних кадрів у системі післядипломної освіти : зб. матеріалів наук. конф. (24-25 червня, 20 серпня 2003 р.) / упоряд. : Н.І. Клокар, А.О. Ключко. – Біла Церква : КОПОПК, 2003. – С. 108-111.
8. Репетій С.Т. Духовний розвиток особистості вчителя естетичних дисциплін як необхідна умова його професійного зростання / С.Т. Репетій //

Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції: теоретичні та методичні засади розвитку : тези міжнар. наук. конф. – К.; Суми : Сумський ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2004. – С. 340-341.

9. Репетій С.Т. Розвиток художньої творчості школярів сільських шкіл / С.Т. Репетій // Освітня система сільського регіону: проблеми та перспективи розвитку : зб. наук. пр. / укл. Н.І. Клокар, М.С. Солодуха. – К., 2000. – С. 184-188.

10. Репетій С.Т. Розвиток духовності особистості вчителя – шлях до самореалізації / С.Т. Репетій // Творчість у контексті розвитку людини : матеріали міжнар. наук. конф. (23-24 травня 2003 р.). Ч. 2. – К., 2003. – С. 39.

11. Репетій С.Т. Музичне мистецтво. Викладання навчальних предметів у школах II та III ступенів / С.Т. Репетій / Методичні рекомендації щодо організації та змісту навчально-виховного процесу в закладах освіти Київщини в 2004-2005 навчальному році / за заг. ред. Н.І. Клокар. – Біла Церква : КОШОПК, 2004. – Ч. I. – С. 135-138.

12. Репетій С.Т. Розвиток духовності особистості вчителя – шлях до самореалізації / С.Т. Репетій / Відкритий урок. Образотворче мистецтво. Музика. – К. : Плянди, 2003. – С. 4-9.

13. Репетій С.Т. Значення духовного розвитку особистості вчителя мистецьких дисциплін / С.Т. Репетій // Духовний розвиток особистості засобами мистецтва : навч.-метод. посіб. / авт.-упоряд. С.Т. Репетій. – Біла Церква, 2005. – С. 6-18.

14. Репетій С.Т. Музика. Рекомендовані апробовані програми з предметів і факультативів, що можуть бути включені до варіативної частини навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів / С.Т. Репетій / Методичні рекомендації щодо організації та змісту навчально-виховного процесу в закладах освіти Київщини в 2002-2003 навчальному році / за заг. ред. Н.І. Клокар. – Біла Церква, 2002. – С. 118-124.

15. Репетій С.Т. Музика навколо нас. Програми курсів основ навчальних дисциплін / С.Т. Репетій / Методичні рекомендації щодо організації та змісту навчально-виховного процесу в закладах освіти Київщини в 2002-2003 навчальному році / за заг. ред. Н.І. Клокар. – Біла Церква, 2002. – С. 214-217.

АНОТАЦІЇ

Репетій С.Т. Розвиток креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2012.

У дисертаційному дослідженні представлено вирішення проблеми розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти: визначено психолого-педагогічний зміст духовності особистості, обґрунтовано її компоненти, виокремлено креативний компонент духовності вчителів музики та його складові – духовно-рефлексивну, духовно-естетичну, духовно-творчу, встановлено критерії (ціннісні орієнтації, духовно-естетичні потреби, розкриття креативного

потенціалу), показники та рівні (високий, середній, низький) їх розвитку.

Експериментально досліджено особливості розвитку складових креативного компонента духовності вчителів музики.

Обґрунтовано, розроблено, апробовано та впроваджено психолого-педагогічну програму розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти.

Розроблено методичні рекомендації щодо використання комплексу психолого-педагогічних засобів розвитку креативного компонента духовності вчителів музики в системі післядипломної освіти.

Ключові слова: духовність, креативність, креативний компонент духовності вчителя музики, складові креативного компонента духовності: духовно-рефлексивна, духовно-естетична, духовно-творча, система післядипломної освіти.

Репетий С.Т. Развитие креативного компонента духовности учителей музыки в системе последипломного образования. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата психологических наук по специальности 19.00.07 – педагогическая и возрастная психология – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2012.

В диссертации на основе теоретического анализа философской, педагогической и психологической литературы уточнено психолого-педагогическое содержание духовности личности как глубинно-психологическое образование – духовное "Я", осознание которого способствует духовному самосовершенствованию, житнетворчеству по законам Красоты, Добра, Истины и развитию чувства духовного единства с другими как частицами Вселенной. Компонентами духовности определены: духовное самосознание, духовная направленность, духовные черты характера, духовная креативность, духовное общение, духовный опыт,

Отдельно выделен и определён креативный компонент духовности учителей музыки как личностное качество, которое связано с духовным самопознанием, самораскрытием, самосовершенствованием, трансформированием музыкально-педагогической деятельности в творческий процесс и, как следствие, развитием духовного, творческого потенциала учащихся.

Определены составляющие креативного компонента духовности учителей музыки: духовно-рефлексивная, духовно-эстетическая, духовно-творческая. Критериями оценивания данного компонента на основе теоретического анализа определены ценностные ориентации, духовно-эстетические потребности, раскрытие креативного потенциала. Выделены высокий, средний, низкий уровни развития креативного компонента духовности учителей музыки.

Анализ результатов констатирующего эксперимента показал преобладание среднего уровня развития составляющих креативного компонента духовности учителей музыки, что усложняет развитие

высокодуховной, творческой личности учащихся..

В диссертационном исследовании обоснована психолого-педагогическая программа развития креативного компонента духовности учителей музыки в системе последиplomного образования, которая состоит из наполнения тематикой духовной направленности содержательного компонента курсов повышения квалификации, методических мероприятий в межкурсовой период (проведение семинаров-практикумов, конференций, учебных тренингов, предоставление адресной методической помощи, консультаций по развитию креативного компонента духовности), систематического самообразования педагогов (самостоятельное овладение знаниями по духовному усовершенствованию, систематическое выполнение творческих упражнений, восприятие высокодуховного музыкального искусства).

Содержательный компонент курсов повышения квалификации включает в себя предметно-информационное обеспечение слушателей курсов повышения квалификации в процессе лекционных занятий, тренингов, упражнений, деловых игр, восприятия музыки и других видов искусства, проведения фрагментов нестандартных уроков с элементами импровизации, сочинения попевок на практических занятиях, обмен знаниями, приобретёнными в процессе самостоятельной работы на семинарах в период курсового обучения. Знания, полученные во время прохождения курсов повышения квалификации, применяются в межкурсовой период в процессе жизнедеятельности учителя. В решении возникающих проблем помогает консультация опытного методиста (креативного образца) института повышения квалификации. Развитие креативного компонента духовности учителей музыки осуществляется в креативной обучающей среде – коллективе слушателей во время курсов повышения квалификации, в коллективах учителей, учащихся, семье и окружающем мире в межкурсовой период. Эффективность разработанной психолого-педагогической программы развития креативного компонента духовности учителей музыки экспериментально подтверждена в ходе формирующего эксперимента. Высокий уровень креативного компонента духовности учителей музыки повысился, средний и низкий снизились, значительно раскрылся креативный потенциал, что положительно отразилось на профессиональной деятельности.

Для наблюдения за динамикой развития креативного компонента духовности учителей музыки подобраны специальные методики психодиагностики, которые введены в диагностико-аналитический модуль учебно-тематических планов программ курсов повышения квалификации учителей музыки.

Обобщение результатов экспериментальной работы дало основание для разработки и предложения методических рекомендаций по развитию креативного компонента духовности учителей музыки в системе последиplomного образования.

Ключевые слова: духовность, креативность, креативный компонент духовности учителя музыки, составляющие креативного компонента

духовности: духовно-рефлексивная, духовно-эстетическая, духовно-творческая, система последипломного образования.

Repetiy, S.T. Development of creative component of spirituality of music teachers in the system of in-service education.

Dissertation for Candidate degree in Psychological Science. Speciality 19.00.07 – Pedagogic and Age Psychology. – M.P. Drahomanov National Pedagogical University, Kyiv, 2012.

Dissertation study represents the solution of the problem of creativeness components of spirituality of Music teachers in the system of in-service education: the psychological and pedagogical content of personality's spirituality is defined, the spiritual components are proved, the creativeness component of Music teachers is separated and also its constituents – spiritual - reflexive, spiritual-esthetical, spiritual-creative – are distinguished; the criteria are determined (value orientation, spiritual-esthetical needs, development of creative potential), development indices and levels (high, middle, low) are placed.

The peculiarities of development of creativeness component and its constituents of Music teachers' spirituality are investigated experimentally.

The psychological-pedagogical program of development of creativeness component of Music teacher's spirituality is proved, worked out, approved and introduced in the system of in-service education.

Methodical recommendations are worked out for the usage of psychological – pedagogical methods of development of creativeness component of Music teachers' spirituality in the system of in-service education.

Key words: creativeness, spirituality of personality, Music teachers' creativeness component, creativeness component of spirituality and its constituents, the system of in-service education.